

Luonnos hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi ja siihen liittyviksi laeiksi

Lausuntopyynnön diaarinumero: VN/2215/2025

Lausunnon antaja: Pohjanmaan hyvinvointialue

LAUSUNTO

Pohjanmaan hyvinvointialue kiittää mahdollisuudesta lausunnon antamiseen asiassa.

Pohjanmaan hyvinvointialue yhtyy Hyvil Oy:n eriävään mielipiteeseen ja lausuntoon sekä muiden hyvinvointialueiden antamiin lausuntoihin. Lisäksi Pohjanmaan hyvinvointialue lausuu seuraavaa:

Tietovarannon hyödyt hankintayksioille, kustannushyötysuhteen arviointi, aikataulu

Hallituksen esityksessä esitetyt vaikutusarviot ovat puutteellisia ja osin epärealistisia. Tietovarannon perustamista on perusteltu lähtökohtaisesti yhteiskunnallisten intressien, eri valvovien viranomaisten ja tutkijoiden lähtökohdista käsin. Hyödyt yksittäisen hankintayksikön osalta jäävät heikommien perustelluiksi jopa kokonaan puuttumaan. Arvioidut säästö- ja hyötyodotukset perustuvat teoreettisiin ja liian optimistisiin oletuksiin. Hyödyt riippuvat pitkälti organisaation ja ulkoisten toimijoiden resursseista, kyvykkyydestä ja halukkuudesta toteuttaa tarvittavat muutokset ja siitä, että kaikki tietovarannon tieto ei ole laajasti hyödynnettävissä. Mahdolliset hyödyt ovat pitkän aikavälin ja välillisiä, kun taas kustannukset ja toimeenpanovastuu kohdistuvat välittömästi hyvinvointialueille.

Hankintatietovarannon hyödyt hankintayksiköille tulee varmistaa ja niitä tulee selkeyttää sekä tulee varmistaa, että kerätty tieto voidaan hyödyntää tehokkaasti käytännön toiminnassa. Pelkkä tiedon kerääminen ei riitä, vaan sen tulee tuottaa konkreettista lisäarvoa hankintayksiköille. Hankintayksiköiden hallinnollinen taakka tulee kasvamaan ja manuaalinen työ lisääntymään. Hyötyjen tulisi olla suhteessa aiheutuvaan hallinnolliseen taakkaan. Huoli hallinnollisen taakan kasvusta ei rajoitu kuntiin ja hyvinvointialueisiin, vaan sitä on peräänkuulutettu myös valtion virastojen, liikelaitosten, ministeriöiden ja puolustusvoimien suunnalta.

Tietojen toimittamisen osalta olisi varmistettava riittävän pitkät siirtymäajat, jotta hyvinvointialueet ja toimittajat pystyvät niiden nykyisten järjestelmien kehittämisen myötä toteuttamaan tarvittavat muutokset ja huomioimaan muutokset uusissa sopimuksissaan ennakoon. Nyt esitetyt siirtymäajat ovat tästä näkökulmasta riittämättömiä. Kohtuullisempaa olisi, että kilpailutunnusten lisäämistä ei uloteta takautuvasti ns. vanhoihin sopimuksiin vaan vasta lakimuutoksen voimaantulon jälkeen kilpailutettaviin hankintoihin ja edelleen niiden laskutukseen.

Tiedontoimitusvelvollisuuden laajentaminen ja siitä johtuvien kustannusten korvaaminen

Petteri Orpon hallitusohjelman mukaan hallitus ”*uudistaa*” hankintalakia mm. perustamalla hankintatietokannan ja säätämällä julkisyhteisöjen ostolaskudata avoimesti ja keskitetysti julkaistavaksi ilman erillistä pyyntöä.

HE-luonnoksen mukaan ”*ehdotettavalla lainsäädännöllä säädettäisiin **uudesta** [korostus tässä] kansallisesta julkisten hankintojen tietovarannosta*”. HE-luonnoksessa todetaan kuitenkin ristiriitaisesti, että ”*esityksessä ei ehdoteta [hankintayksiköille] uusia tehtäviä, vaan tarkoituksena on koota nykyisiä taloustilastiedonkeruun raportointivelvoitteita teknisesti yhtenäiseen muotoon*.”

Syksyllä 2024 julkaistussa arviomuistiossa on esitetty julkisia hankintoja koskevia toimenpiteitä tavoitetilan saavuttamiseksi. Jotakuinkin jokaisen toimenpiteen kohdalla toimenpiteiden käyttöönottamisen on todettu lisäävän hankintayksikköjen työmäärää vähäisessä tai kohtalaisessa määrin. Vaikka yksittäisten ehdotettujen toimenpiteiden käyttöönottaminen aiheuttaa hankintayksiköille vähäistä tai kohtalaista työmäärän lisäystä, on itseltään selvää, että useat vähäisen tai kohtalaisen työmäärän lisäykset muodostuvat ns. yhteenlaskettuna merkittävän työmäärän lisäyksen hankintayksiköille.

Hallituksen esityksessä todetaan tehtävän olevan osa hyvinvointialuelain 120 § mukaista velvoitetta toimittaa taloustietoja keskitetysti ja yhteentoimivasti Valtiokonttorille. Hyvinvointialuelain 120 §:n mukaiseen tiedontoimitusvelvollisuuteen ei kuitenkaan kuulu ostolaskudatan toimittaminen Valtiokonttorille. Käytännössä kyseessä on olennaisen suuri muutos tiedontoimitusvelvoitteisiin, joten kyseessä on mm. hyvinvointialueille uusi tehtävä tai vähintäänkin merkittävä tehtävän laajennus. Kun ehdotettavalla lainsäädännöllä on tarkoitus **uudistaa** hankintalakia ja säätää **uudesta** kansallisesta julkisten hankintojen tietovarannosta, on myös mm. hyvinvointialueiden tiedontoimitusvelvollisuuteen tulevia muutoksia pidettävä **uusina** tehtävinä tai vähintään merkittävinä tehtävien laajennuksina.

Petteri Orpon hallitusohjelman mukaan ”*Hallitus sitoutuu rahoittamaan täysimääräisesti hyvinvointialueille asetettavat mahdolliset uudet tehtävät tai niiden laajennukset tai keventämään tehtäviä vastaavasti. Kaikista tehtävämuutoksista tehdään huolelliset vaikutusarvioinnit ennen päätöksentekoa*”. Koska ehdotettavalla lainsäädännöllä on tarkoitus säätää **uudesta** kansallisesta tietovarannosta sekä **uusista** tehtävistä tai aiempien tehtävien laajennuksista mm. hyvinvointialueille, tulee hankintatietovarantoa koskevassa hallituksen esitykseen nimenomaisesti ja yksiselitteisesti kirjata se, että valtio rahoittaa täysimääräisesti hyvinvointialueille nyt asetettavat uudet tehtävät tai niiden laajennukset

Hyvinvointialueyhtiö Hyvil Oy:n eriävän mielipiteen (pvm. 5.11.2025) mukaan ”*työryhmässä on useaan kertaan käsitelty asiaa [kustannusten korvaaminen hyvinvointialueille ja hyvinvointiyhtymille] siten, että kustannukset korvataan hankintayksiköille*.” Pohjanmaan hyvinvointialue yhtyy em. Hyvilin eriävään mielipiteeseen siinä, että käsillä oleva hallituksen esitys ei

kirjauksineen vastaa sitä tarkoitusta, että kustannukset korvataan hankintayksiköille esim. hyvinvointialueelle. Hankintatietovarannon perustaminen ja tietojen toimittaminen tulee lisäämään kustannuksia niin tietojärjestelmämuutosten että hallinnollisten töiden lisääntymisenä. Tietovarannon perustaminen ja ylläpito sekä tiedon toimitus tulevat maksamaan huomattavasti. Pohjanmaan hyvinvointialue yhtyy em. Hyvilin eriväan mielipiteeseen siitä, että valtion tulee korvata kustannukset täysimääräisinä hyvinvointialueille ja hyvinvointiyhtymille.

Tietoturvallisuuteen ja -suojaan liittyvien riskien arvioiminen

Jo hankkeen arviomuistioon annetussa lausuntopalautteessa lausuttiin siitä, ettei arviomuistiossa ole käsitelty riittävän syvällisesti tiedon yhteen paikkaan keskittämisen riskeihin liittyviä seikkoja niin kansallisen varautumisen kuin tietosuojan näkökulmasta. Tietoturvallisuuteen- ja suojaan liittyvät riskiarviot jäävät edelleen vajaiksi. Riskiarvion tekeminen on välttämätöntä yhteiskunnallisten toimintojen ja jatkuvuuden sekä henkilötietojen suojan turvaamiseksi.